

2000 YILI BEÇİN KAZISI'NDA BULUNAN CAM KANDİL HAKKINDA *

Sevinç GÖK**

Cam kandil, Beçin'de, Ağustos 2000 tarihinde yapılan kazılar esnasında bulunmuştur. Orhan Camii'nin batısında yer alan Hankah'ın avlusunda, caminin batı duvarı üzerindeki kuzey pencerenin hemen dışında bulunan cam kandil, tamamen parçalanmış durumda ele geçmiştir. Yapılan restorasyon sonucu bütünlenen cam kandil¹, Anadolu'da ortaya çıkarılan nadir örneklerden biri olduğu için önem taşımaktadır (Res. 1).

Cami kandili olan eser, askılıdır ve düz, ince, kendinden renkli şeffaf yeşil camdan imal edilmiştir. Oval, şişkin gövdeli bir forma sahiptir ve üzerinde bezeme yoktur. Dışa açılan geniş konik biçimli ağız kısmı, gövdeye ince bir boyunla bağlanmaktadır. Gövde üzerinde üç adet kulbu bulunan eserin, kaide kısmı kırıktır. Kulplar ve kaide, gövdeye sonradan eklenmiştir. Eserin mevcut yüksekliği 15 cm, gövde çapı 10.7 cm, gövde yüksekliği 7 cm, ağız çapı 11 cm, ağız yüksekliği 6.8 cm dir. Kaide kısmı eksik olduğu için kaidenin genişliği ve yüksekliği hakkında, herhangi bir fikre sahip değiliz. Kandil, üfleme tekniği ile yapılmıştır² (Şek. 1).

---

* Bu konuyu çalışmam için izin veren Hocam Sayın Prof. Dr. Rahmi Hüseyin Ünal'a çok teşekkür ederim.

** Araş. Gör. Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü.

¹ Kandil, Gültekin Teoman tarafından restore edilmiştir.

² İncelediğimiz eser üfleme tekniği kullanılarak meydana getirilmiştir. Bu teknikte, madeni üfleme çubuğu, pota içerisinde, sıvı halde bulunan cama batırılır ve döndürülerek üzerine cam sarılır. Pota dışına döndürülerek çıkarılan madeni çubuğun ucundaki cam, hafifçe soğutulup akışkanlığı azaltılır. Ardından, madeni çubuğun ucundan üflenerek cam şişirilir ve çubuğun ucunda, camdan bir küre oluşturulur. Bu cam küre, tekrar eriyik haldeki camın bulunduğu pota içerisine daldırılır ve etrafına cam sarılır. Döndürerek ve üfleyerek cam kürenin içerisinde yer alan hava boşluğu büyütülür. Daha sonra cam küre, yapılmak istenen kabın formuna uygun olarak hazırlanmış olan kalıbın içerisine sokularak, üfleme yöntemiyle, kabın şeklini alması sağlanır. Kalıptan çıkarılarak soğutulan eserin üzerinde, gerekli düzeltmeler yapılır ve kullanıma hazır hale getirilir. Oldukça büyük bir ustalık isteyen bu tekniğin kullanılmasıyla,

Sevinç Gök

Yüksek yansıtma özellikleriyle cam kandiller, yüzyıllar boyunca insanlığın ışık kaynağı ve günlük yaşamın vazgeçilmez unsurlarından biri olmuşlardır.

En eski çağlardan bu yana aydınlatma aracı olarak kullanılan kandiller, genellikle küçük, kolay taşınabilir ve hafif malzemelidirler. Latince kökenli olan *Kandil*³ kelimesi, içine zeytinyağı konularak, bir fitil yardımıyla yakılan aydınlatma aracı anlamını taşımaktadır⁴. Kandil fitilinin sönmemesi için daima yağın üzerinde kalması gerekmektedir. Bunu sağlamak amacıyla, yağın üstüne mantardan bir şamandıra yerleştirilir. Böylece, azalan yağla birlikte aşağı inen şamandıra, fitilin sönmemesini engeller⁵. Yağ bittiğinde ise fitilin ucu suyla temas ederek söner.

---

sınırlı formlarda ve sınırlı sayıda üretilen cam ürünlerde büyük bir gelişme kaydedilmiş ve çok çeşitli formlarda eserler üretilmeye başlanmıştır. Teknikler hakkında geniş bilgi için bkz. Önder Küçükerman, *Cam Sanatı ve Geleneksel Türk Camcılığında Örnekler*, Ankara, 1985, s.39-115; Chris Lightfoot-Melih Arslan, *Anadolu Antik Camları, Yüksel Erimtan Koleksiyonu*, Ankara, 1992, s.10-11.

Cam sanatı hakkında ayrıca bkz. *Ancient Glass, In Freer Gallery of Art*, Washington, 1962; Geoffery Wills, *Glass*, Londra, 1972; *Early Islamic Glass, L. A. Mayer Memorial Institute for Islamic Art*, Jerusalem, 1979; Marie G. Lukens, “Medieval Islamic Glass”, *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, Volume XXIII, No. 6, February 1965, s.198-208; *Art in Glass*, The Toledo Museum of Art, 1969; Carl John Lamm, *Glass from Samarra*, Berlin 1928; “Cam Maddesi”, *Türk Ansiklopedisi*, C.IX, Ankara, 1958, s.218-239; Christopher Lightfoot, “Some Types of Roman Cut-Glass Vessels Found in Turkey”, *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.7-15; Şeniz Atik, “İç-Kalıp Tekniği ile Yapılmış Anadolu Kaynaklı Cam Kaplar”, *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.16-29; Joseph Philippe, “Reflections on Byzantine Glass”, *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.40-46; Erdem Yücel, “Türk Sanatında Cam İşleri”, *Türkiyemiz*, S.12, Şubat 1974, İstanbul, s.21-29; Semavi Eyice, “Bizans’ta ve Osmanlı Devri Türk Sanatında Aydınlatmada Cam”, *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.51-57; B. Yelda Olcay, “Ortaçağ Cam Sanatında Lüster Tekniğinin Kökenine ve Tarihlendirilmesine Yönelik Bazı Düşünceler”, *Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney’e Armağan, 10-13 Ekim 2001, Bildiriler*, İzmir, 2002, s.423-427.

³ Kandilin Latince karşılığı “Candela” dır. Bkz. Ch. T. Lewis, *Latin Dictionary*, Oxford, 1989, “candela” maddesi.

⁴ Celal Esad Arseven, “Kandil” Maddesi, *Sanat Ansiklopedisi*, C.II, Üçüncü baskı, İstanbul, 1965, s.936; Metin Sözen-Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1994, s.122; Selda Kalfazade-Özkan Ertuğrul, “Kandil ve Kandilin Motif Olarak Anadolu Türk Sanatındaki Kullanımı”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.5, Ağustos 1989, İstanbul, s.23; Nurettin Rüştü Büngül, *Eski Eserler Ansiklopedisi*, Tarihsiz, s.146; M. Soysal, “Kandil” Maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.2, İstanbul, 1997, s.940.

⁵ Celal Esad Arseven, *a.g.e.*, s.937; Hülya Tuncay, “Topkapı Sarayı Müzesi’ndeki Çini Kandilleri”, *Sanat Dünyamız*, Yıl.4, S.12, Ocak 1978, s.10.

2000 Yılı Beçin Kazısı'nda Bulunan Cam Kandil Hakkında

M.Ö. 4000'lere kadar uzanan bir geçmişe sahip olan kandiller, yüzyıllar boyunca, teknik, malzeme ve form açısından farklılık göstermiştir. Antik dönemdeki kandiller cam, taş, pişmiş toprak, altın yada bronzdan üretilmiştir. Ancak pişmiş topraktan ve bronzdan yapılmış olan kandiller, çok daha yaygındır⁶. Bunlar el kandilleridir ve küçük boyutludurlar. Genellikle orta bölümde yer alan geniş ağızdan yağ konur ve uç kısımda yer alan deliğe fitil yerleştirilir. Daha fazla ışık elde edebilmek için bu fitil ağızlıkları, zamanla çoğaltılmıştır⁷. Kandillerin üzeri, kalıplama tekniği kullanılarak, bitkisel, geometrik ve figürlü (insan, hayvan, mitolojik yaratıklar) motiflerle bezenmiştir⁸. Özellikle Roma döneminden itibaren kandili, yaşamın her alanında görmek mümkündür. Mabetlerin, dükkanların ve evlerin aydınlatılmasında kullanılan kandiller, sosyal bir iletişim aracı da olmuşlardır. Nitekim bu dönemde, zıfaf kandili adı verilen ve üzerinde erotik sahnelerin yer aldığı kandiller, evli çiftlere düğün hediyesi olarak verilmiştir.

Bizanslılar, yaygın olarak Antik dönemin kandil formunu kullanmışlardır. Ayrıca, bu dönemde, çanak şeklinde ve üç zincirle asılan cam kandiller de ilginç örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır⁹.

İslâm sanatında kandiller, cam, ahşap, metal ve seramik malzeme kullanılarak meydana getirilmiştir¹⁰. Ahşap kandiller genellikle Anadolu'ya özgüdür. Ağacın oyulmasıyla meydana getirilen bu kandiller, çanak şekillidir. Ancak, kullanışsız oldukları için pek tercih edilmemişlerdir¹¹. Seramikten yapılan örnekler, genellikle küçük boyutlu, tek veya çift ağızlı (fitilli), sırlı (firuze, yeşil, hardal, sarı-kahverengi renkli) veya sırsız örneklerdir. Anadolu'da yapılan ortaçağ kazılarında bol miktarda sırlı ve sırsız kandil bulunmuştur¹². Madeni kandillerin de yoğun olarak kullanıldığı dikkati

⁶ Calal Esad Arseven, *a.g.e.*, s.937; Selda Kalfazade-Özkan Ertuğrul, *a.g.m.*, s.24, 25.

⁷ Bkz. Selda Kalfazade-Özkan Ertuğrul, *a.g.m.*, s.24, Res.2, 3, 6; Hülya Tuncay, *a.g.m.*, s.10.

⁸ Bkz. M. Soysal, "Kandil" Maddesi,..., s.941.

⁹ Bkz. Semavi Eyice, "Bizans'ta ve Osmanlı Devri Türk Sanatında Aydınlatmada Cam", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.54.

¹⁰ Bkz. Selda Kalfazade-Özkan Ertuğrul, *a.g.m.*, s.24.

¹¹ Bkz. Selda Kalfazade-Özkan Ertuğrul, *a.g.m.*, s.24.

¹² Bkz. Beyhan Karamağaralı, "Ahlat Seramik Ekolü", A. Ü. İlahiyat Fakültesi, *İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, S.V, Ankara, 1982, s.401, 402, Res. 27, 28; Scott Redford, "Excavations at Gritille (1982-1984) The Medieval Period. A Preliminary Report", *Anatolian Studies*, 36, 1986, s.130, res. 12; S. Mitchell, *Avşan Kale, Rescue Excavations Eastern Anatolia* (Oxford Bar, 1980), Bar International Series 80, British Institute of Archaeology at Ankara, Monograph No:1, s.105, 176 fig.60, s.108, 180 fig.64; Lale Bulut, "Selçuk (Ayasuluk) Kazılarında Ele Geçen

Sevinç Gök

çekmektedir¹³. Tunç ve pirinç malzemeli bu kandillerden bazılarının, incelediğimiz cam kandile benzer şekilde, kaideli, oval gövdeli ve konik ağızlı bir forma sahip olduğu görülür¹⁴.

İslâm sanatının en ünlü kandil örnekleri, Eyyubi ve Memlûklular döneminin cam kandilleri ile Osmanlıların çini kandilleridir¹⁵. 12. yüzyıl Eyyubi ile 13-14. yüzyıllara ait Memlûklu kandilleri, gövde, boyun ve kaide kısmından oluşan bir forma sahiptirler. Bu cam kandiller, gövdeye yapıştırılmış olan kulplarından zincirlerle asılmışlardır¹⁶. Genellikle mineleme tekniğiyle işlenen kandillerde, altın yıldız da kullanılmıştır¹⁷. Süslemelerde genellikle yazının ağırlıklı olarak kullanıldığı dikkati çekmektedir. Ağız ve gövde üzerinde, kalın bir şerit halinde kitabeler yer almaktadır. Yazı bordürlerinin dışında kalan kesimler ise bitkisel motiflerle, çiçeklerle ve küçük madalyonlarla bezlenmiştir¹⁸. Tamamen bitkisel motiflerin kullanıldığı örnekler de mevcuttur¹⁹.

İslam Devri Seramikleri”, *Birinci Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu*, 4-6 Eylül 1997, İzmir, 1998, s.352, res.11, s.355, res.28.

¹³ Bkz. Ülker Erginsoy, “Maden Sanatı”, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, Ankara, 1992, s.193-197.

¹⁴ Bkz. Ülker Erginsoy, *İslam Maden Sanatının Gelişmesi*, İstanbul, 1978, s.262-263, res. 164, 189 a-b; Ülker Erginsoy, “Maden Sanatı”,....., s.198, res.132; Sümer Atasoy, *İstanbul Arkeoloji Müzesindeki Bronz Kandiller Kataloğu*, İstanbul, s.1-3.

¹⁵ Semavi Eyice, *a.g.m.*, s.55.

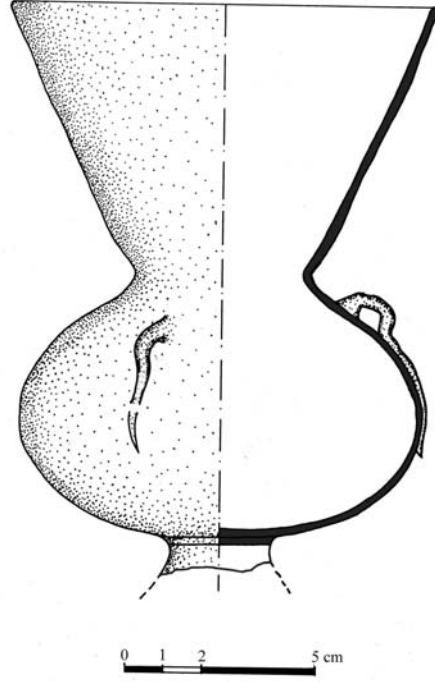
¹⁶ Hülya Tuncay, *a.g.m.*, s.10.

¹⁷ Bkz. *The Arts of Islam, Hayward Gallery, 8 April-4 July 1976*, The Arts Council of Great Britain 1976, s.134. Mineleme tekniği hakkında geniş bilgi için bkz. Ayla Ödekan, “Mine” Maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.2, İstanbul, 1997, s.1260.

¹⁸ Örnekler için bkz. *The Arts of Islam, Hayward Gallery*, ... , s.143, res.138, s.55, 144, res.139; *Museum für Islamische Kunts Berlin Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz*, Germany, 1980, s.77; Kjeld von Folsach, *Art from The World of Islam in The David Collection*, Copenhagen, 2001, s.220; Esin Atıl, *Art of The Arab World*, Washington D. C., 1975, s.140-141; Katharina Otto-Dorn, *L’art De L’Islam*, Paris, 1967, s.161.

¹⁹ *The Arts of Islam, Hayward Gallery, 8 April-4 July 1976*, The Arts Council of Great Britain 1976, s.144, res.140.

2000 Yılı Beçin Kazısı'nda Bulunan Cam Kandil Hakkında

Şek. 1- Askılı cami kandili

Anadolu Selçuklu dönemine ait çeşitli cam örnekleri, özellikle Kubadabad Sarayı kazılarında ele geçmiştir. Sarayda bulunan bol miktardaki cam malzeme, (vitray camları, tabak, vazo, kadeh, şişe fragmanları) Anadolu Selçuklularının cam sanatına ilişkin bilgiler vermesi açısından önemlidir²⁰. Ayrıca, Samsat kazılarında da cam fragmanlar bulunmuştur²¹. Ancak buluntular, daha çok kadeh fragmanlarından oluşmaktadır ve bu

²⁰ Bilgi için bkz. Gönül Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, Ankara, 1992, s.169-174; Mehmet Önder, "Selçuklu Devrine Ait Bir Cam Tabak", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, İstanbul, 1969, s.1-5; Gönül Öney, "12.-13. Yüzyıl Anadolu Cam İşçiliğinde Kadeh", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.64-69; Katherina Otto-Dorn-Mehmet Önder, "Kubad-Abâd Kazıları 1965 Yılı Ön Raporu", *Türk Arkeoloji Dergisi*, S.14, Ankara, 1967; Ömür Bakırcı, "Anadolu Mimarisinde Pencere Camı Kullanımına Kısa Bir Bakış", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.70-83; Rüçhan Arık, *Kubad Abad*, İstanbul, 2000, s.181-182; Mehmet Önder, *a.g.m.*, s.25.

²¹ Gönül Öney, "12.-13. Yüzyıl Anadolu Cam İşçiliğinde Kadeh"..., s.66-67; Gönül Öney, "1978-79 ve 1981 Yılı Samsat Kazılarında Bulunan İslâm Devri Buluntularıyla İlgili İlk Haber", *Ege*

Sevinç Gök

örnekler, Suriye Hama örnekleriyle çok benzer özellikler göstermektedir. Bu benzerlik, Samsat veya Güneydoğu Anadolu'da bulunan cam eserlerin, Suriyeli ustalar tarafından üretildiğini ya da Suriye'den ithal edilmiş olabileceklerini akla getirmektedir²².

Osmanlılar döneminde ise cam sanatı, oldukça büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişmenin en önemli nedeni, Osmanlı lonca sistemidir. Nitekim diğer sanat kollarında olduğu gibi cam üretiminde de çok iyi bir teşkilatlanma sağlanmıştır²³. Camın, kullanıcıya gelinceye kadar geçirdiği bütün evreler, tek tek belirlenmiş ve denetim altına alınmıştır. Kurallara uymayan cam ustalarının cezalandırıldığı ve eserlerinin imha edildiği kaynaklardan anlaşılmaktadır²⁴. İstanbul, Osmanlı'nın cam üretim merkezidir²⁵. Bu dönemde, lamba, kandil, lâledan, vazo, şekerlik, humbara, fanus gibi hem lüks hem de günlük yaşamda ve orduda kullanılan cam eserler üretilmiştir. Ayrıca, gerek dini gerekse sivil mimaride kullanılmak üzere pencere vitrayları da yoğun olarak imal edilmiştir²⁶. Osmanlı'da cam sanatının çok gelişmesine karşın özellikle Venedik-Murano'dan cam eşyanın ithal edildiği ve bunların Türk zevkine uygun olarak yapıldığı da bilinmektedir²⁷. Osmanlı dönemi cam eserlerinin oldukça yoğun olmasına karşın, incelediğimiz kandilin formunda, özellikle kaynaklara geçmiş bir örneğe rastlayamadık. Bununla birlikte malzeme farklılığı göz ardı

Üniversitesi Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi, S.I, İzmir, 1982, s.79, res. 10; Scott Redford, "Ayyubid Glass From Samsat, Turkey", *Journal of Glass Studies*, Volume 36, 1994, s.81-91.

²² Bkz. Gönül Öney, "12.-13. Yüzyıl Anadolu Cam İşçiliğinde Kadeh"..., s.67.

²³ Önder Küçükerman, *a.g.e.*, s.136; Fuat Bayramoğlu, *Türk Cam Sanatı ve Beykoz İşleri*, İstanbul, 1974, s.10.

²⁴ Bkz. Fuat Bayramoğlu, *a.g.e.*, s.11.

²⁵ Önder Küçükerman, *a.g.e.*, s.136; Fuat Bayramoğlu, *a.g.e.*, s.10.

²⁶ Fuat Bayramoğlu, *a.g.e.*, s.12.

²⁷ Fuat Bayramoğlu, *a.g.e.* s.14. Osmanlı cam sanatı hakkında geniş bilgi için ayrıca bkz. Michael Rogers, "Glass in Ottoman Turkey", *Deutsches Archäologisches Institut Abteilung Istanbul*, Sonderdruck aus *Istanbul Mitteilungen* Band 33, 1983, s.239-266, Tafel 57-64; Fuat Bayramoğlu, "Türk Cam Sanatı", *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Ed. Mehmet Önder, Ankara, 1993, s.364-372; Reha Günalp, "Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş. Cam Eserler Koleksiyonu", *Kültür ve Sanat*, S.5, Mart 1990, Ankara, s.81-85; Nurhan Atasoy, "Belgelerde Osmanlı Camı", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.87-94; Fuat Bayramoğlu, "Lâledan", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.81-83; Üzlifat Canav Özgümüş, "Kırmızı Beykoz Camlarının Teknik Özellikleri Üzerine Bir İnceleme", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu, 26-27 Nisan 1988*, İstanbul, 1990, s.84-86.

2000 Yılı Beçin Kazısı'nda Bulunan Cam Kandil Hakkında

edildiğinde, konumuz olan askılı cami kandilinin, Osmanlı çini kandillerine şekil olarak oldukça benzediği dikkati çekmektedir²⁸.

Anadolu'nun çeşitli müzelerinde yer alan, genellikle ortaçağa tarihlenen cam kandillerin, oval ya da yuvarlak gövdeli, konik ağızlı ve kısa ya da uzun ayaklı formlara sahip olduğu görülür. Ancak bu örneklerin Anadolu'da üretilmiş eserler olup-olmadıkları konusunda kesin bilgiler yoktur. Mineleme ya da boyama tekniği kullanılarak süslenen kandillerin yüzeyleri genellikle bitkisel motiflerle süslenmiştir²⁹.

Camın kolay kırılabilen bir malzeme olması ve kazılarda çıkan cam eserlerin değerlendirilemeyip kazı depolarında ya da müzelerde atık durumda bulunması çalışmamızı güçleştirmiştir. Anadolu'da karşılaştırılabileceğimiz örneklerin yeterli olmaması, bizi Memlûklular dönemi kandillerine yöneltmiştir. İncelediğimiz kandil, her ne kadar süslemesiz olsa da, form açısından Memlûklular örnekleriyle benzerlik içerisindedir³⁰.

Beçin Orhan Camii'nin hemen dışında bulunan askılı cam kandilin, bu camiye ait olduğunu düşünüyoruz. XIV. yüzyılda Menteşe Beyliğine başkentlik yapmış olan Beçin'de bulunan Orhan Camii'nin inşaatının, 1330'lu yıllarda tamamlandığı bilinmektedir³¹. Caminin aydınlatılması için kullanılan kandil, muhtemelen kullanım esnasında kırılmış ve caminin hemen dışına atılmıştır. Beçin'de halen sürmekte olan

²⁸ Çini kandiller için bkz. Hülya Tuncay, *a.g.m.*, s.10-16; İsmail Ünal, "Çini Cami Kandilleri", *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, S.II, İstanbul, 1969, s.74-111; Yılmaz Eker, "Osmanlı Kandilleri", *İlgi*, S.100, İlkbahar 2000, İstanbul, s.10-13.

²⁹ Örnekler için bkz. Erdem Yücel, *a.g.m.*, s.22, 24, 25, 26, 28; Veli Sevin, "Mersin'in Atası Yumuktepe", *SkyLife*, Yıl:21, S.226, Mayıs 2002, İstanbul, s.119.

³⁰ Örnekler için bkz. *The Arts of Islam, Hayward Gallery*, ..., s.143, res.138, s.55, 144, res.139, 140; *Museum für Islamische Kunts Berlin* ...., s.77; Kjeld von Folsach, *a.g.e.*, s.220; Esin Atıl, *a.g.e.*, s.140-141; *The Arts of Islam, Hayward Gallery*.... s.144, Marthe Bernus Taylor, *Les Arts de l'Islam du Guide Visiteur*, Paris, 1993, s.81; *Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz Museum Für Islamisch Kunts Berlin*, Berlin, 1979, s.17, Kat. No. 33, s.78; *The Treasures of The National Museum of Damascus*, By. Selim Abdul-Hak, tranleted from The French By Dr. George Haddad Damascus, Tarihsiz, Pl. LXVI; Helen Philon, *Islamic Art*, Athens, November 1980, s.46.

Memlûklulardan daha erken dönemlerde de (10.-11. yüzyıllar) İran, Suriye ? bölgesinde cam kandiller vardır. Form açısından Memlûklular örneklerine yaklaşan bu kandillerin süslemesiz olduğu dikkati çeker. Örnekler için bkz. Jens Kröger, *Islamic Kunts, Loseblatt Katalog Unpublizierter Werke Aus Deutschen Museen*, Band 1, Berlin, Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz Museum Für Islamisch Kunts, Glas, Mainz/Rhein, 1984, s.13; Kjeld von Folsach, *a.g.e.*, s.215; Marie G. Lukens, *a.g.e.*, s.201, Res.5, 6.

³¹ Rahmi Hüseyin Ünal, "Beçin 1999 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, S. 12, İzmir, 2003, s.144.

Sevinç Gök

kazılar esnasında ortaya çıkarılan cam buluntu, yok denecek kadar azdır. Kandil, başka bir yerden Beçin'e getirilmiş olmalıdır. Anadolu'da çağdaşı olabileceğini düşündüğümüz örneklerle rastlayamadığımız kandilin en yakın benzerleri Memluklu dönemi kandilleridir³². Ancak, cam kandil her ne kadar form olarak Memluklu dönemi kandillerine benzese de sade ve süslemesizdir. Ayrıca, Memluklu kandilleri kadar özenli bir işçiliğe sahip değildir. Nitekim, kulpların gövde üzerine bağlantıları son derece özensizdir. Bu özellikleri göz önüne alarak, eserin yerli ustalar tarafından, daha geç bir tarihte yapılmış olabileceğini söylemek mümkündür. Ya da kandilin, daha az bir olasılıkla Beçin'e hediye olarak getirilmiş olduğu da düşünülebilir.

---

³² Örnekler için bkz. Dipnot 30.

2000 Yılı Beçin Kazısı'nda Bulunan Cam Kandil Hakkında

Res. 1- Askılı cami kandili